

IN MEMORIAM VIDA BARAC-GRUM (1932. – 2018.) ZAUSTAVLJANJE NEZAUSTAVLJIVOGA

Dana 27. srpnja 2018. preminula je dr. sc. Vida Barac-Grum, hrvatska dijalektologinja rođena 16. prosinca 1932. u Zagrebu, gdje je odrasla i školovala se. Godine 1957. diplomirala je jugoslavenske jezike i književnosti i engleski jezik na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, a 1965. na istom je fakultetu magistrirala s temom “Govor Lukovdola u Gorskom kotaru”. Doktorsku disertaciju pod naslovom “Čakavsko-kajkavska interferencija u gorskokotarskim govorima” obranila je 1989. godine, čime je stekla stupanj doktora znanosti. Radni je vijek provela u Institutu za hrvatski jezik i jezikoslovlje, u kojem se zaposlila 1960. godine (tadašnji Institut za jezik Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti).

Znanstveni je interes Vide Barac-Grum bio raznovrstan, pokrivala je širok raspon jezikoslovnih tema od povijesti jezika do norme i normiranja hrvatskoga standardnog jezika. Upravo je na području standardologije sudjelovala u velikom normativističkom projektu okrunjenom iznimno važnom knjigom za proučavanje povijesti i normiranja hrvatskoga standardnog jezika – “Jezičnim savjetnikom s gramatikom” (Barac Grum, Malić, Pavešić, Zečević 1971), ur. Slavko Pavešić.

Radeći od 1984. do 1999. na “Rječniku hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika”, kao članica redakcije i obrađivačica, Vida Barac-Grum obradila je velik broj natuknica, od *alžerski* preko *kušleca* do *mreti* i *načinljiv*, čime se pokazala kao odgovoran i pedantan leksikograf. Izbor rečenica kojima opisuje pojedino značenje dokazuje da je željela pokazati kajkavski književni jezik podobnim da izreče najsloženije misli, kao što se vidi iz primjera koji je odabrala za tumačenje glagola *mreti* u šestom svesku “Rječnika”: *Vsi ljudi ki su još živući hote ... radost prijeti mruči.* (Magdalenić, 1670.).

Ipak, najviše je svoga znanstveničkoga interesa Vida Barac-Grum poklonila hrvatskoj dijalektologiji. Njezina se dva priloga nalaze u znamenitoj knjizi “Fonološki opisi srpskohrvatskih/hrvatskosrpskih, slovenačkih i makedonskih govora obuhvaćenih Opšteslavenskim lingvističkim atlasom” (1981.) u kojoj donosi fonološke opise *Močila* i *Rukavca*.

Sudjelujući na projektu *Hrvatski dijalektološki atlas* samostalno je istražila govor Broda na Kupi, Vukove Gorice i Klanjca, a u suradnji s Božidarom Finkom istražila je govor Delnica i Lukovdola. Fonološki opis Oštarije, kojih je govor istražio Milan Moguš, napisala je u suradnji s Irenom Miloš.

Svojom autorskom knjigom *Čakavsko-kajkavski govorni kontakt u Gorskom kotaru* (1993.) zašla je u područje doticaja govora različitih narječja hrvatskoga jezika. Tom knjigom pokazuje da put svakoga dijalektologa počinje od najniže, ali temeljne

jezične razine pojedinoga govora (fonologija, akcentuacija) da bi se došlo do sociolinguističkih opažanja o promjenama koje se događaju u organskim govorima pod utjecajem standardnoga hrvatskog jezika, ali i zbog doseljavanja govornika s drugačijom organskom osnovicom. Upravo je na tom području Vida Barac-Grum ostavila velik trag u hrvatskoj dijalektologiji, što je najvidljivije u knjizi *“Zagrebački kaj: govor grada i prigradskih naselja”* (Lončarić, Zečević, Šojat, Barac Grum, Kalinski 1998). U toj je knjizi, za pisanje koje je istražila govore Granešine, Gornjega Miroševca i Oporovca, obradila suglasnički sustav prigradskih naselja i dokazala da pripadaju istoj skupini govora kao i kajkavski govori koji okružuju Zagreb, iako se vidi da je sustav znatno narušen doseljavanjima. U toj je knjizi naznačila ono što će je brinuti i zanimati do kraja života: nestajanje organskih govora i pokušaj da se njihov život produži što dulje. naznačila je to u *“Zagrebačkom kaju”* rečenicom: *“Grad je ušao u stara seoska naselja i starim je stanovnicima oduzeo dio njihove jezične prošlosti.”*

Svjesna da se promjenom životnoga stila i brojnim migracijama govori skoro svakodnevno mijenjaju, a neki zauvijek gube smrću zadnjih govornika, trudila se u svojim zadnjim radovima upozoriti upravo na to. To je učinila i u svome zadnjem radu **“Pjesnički jezik Zlatice Balas – dijalektološka crtica o grižanskome govoru” iz 2011. u kojem na temelju pjesničke zbirke govori o stanju čakavštine u grižanskome kraju. U nacrtku piše:** *“S obzirom na to da sam se dijalektologijom bavila više od 40 godina, opažam ubrzane jezične promjene koje zahvaćaju hrvatske mjesne govore. Književni tekstovi nerijetko postaju **spomenici** (istaknula I. K. B.) koji čuvaju starije jezično stanje. (...) Dvije zbirke te autorice vrijedan su prinos očuvanju govora. Osobito su vrijedni leksički i naglasni podatci koji se nalaze u zbirkama.”* Tu je Vida Barac-Grum načela temu kojoj će se dijalektologija okretati u drugome desetljeću trećega tisućljeća: otkrivanju načina na koji produžiti životni vijek organskih govora. Poticaj tim traganjima dala je i UNESCO-ova *“Konvencija za očuvanje i zaštitu nematerijalne kulturne baštine”* kojom se, usputno, i jezik drži nematerijalnim kulturnim dobrom. Svaki dijalektolog i etnolog to zna, a Vida Barac-Grum u svojim je radovima to rado isticala. Prepoznala je da se govor čuva prenošenjem sa starijih na mlađe, a kad je to onemogućeno, ostaje drugi način očuvanja govora i produljenja njegova života: književno stvaralaštvo na materinskom govoru. A kad to nestane, ostaju još samo sjećanja na govor i na koncu kraj.

Vida Barac-Grum svojim je radom pomogla zaustaviti nezaustavljivo.

Ivana Kurtović Budja